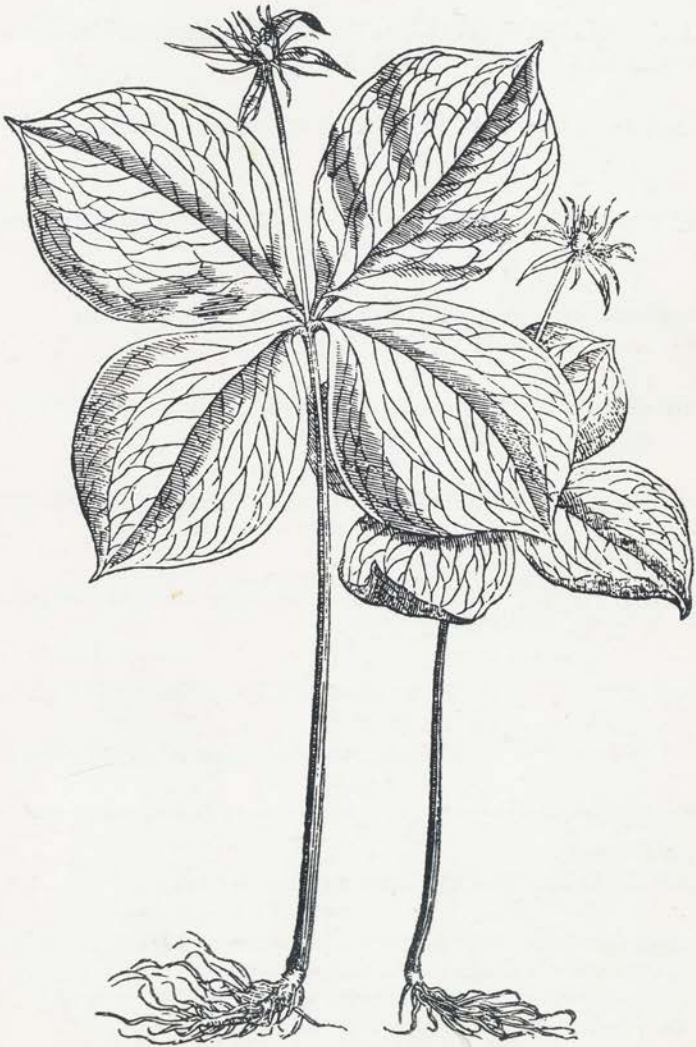
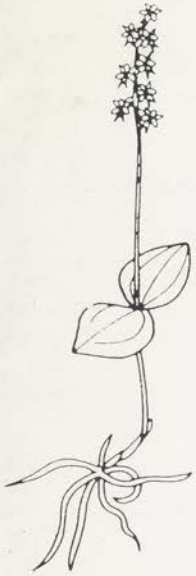

Listéra

2 - 1997

TELEMARK BOTANISKE FORENING

LISTERA - Tidsskrift for Telemark Botaniske Forening (NBF, Telemarks-
avdelingen)

12. årgang, 1997, nummer 2

ADRESSER OG TELEFONER:

TELEMARK BOTANISKE FORENING, Postboks 625, 3903 Porsgrunn
Postgirokonto: 0806 3272788

Kasserer: Olaf Svendsen, Enggravtunet 12, 3711 Skien
Tlf.: 35 50 05 91

Styremedlem: Charlotte Bakke, Huldrevn. 3, 3928 Porsgrunn
Tlf.: 35 51 27 01

Styremedlem: Esther Broch, Oscarsgt. 53, 3725 Skien
Tlf.: 35 53 05 86

Styremedlem: Bjørn Erik Halvorsen, Utsikten 4, 3911 Porsgrunn
Tlf.: 35 55 42 57

Styremedlem: Thor Wiersdalen, Øvre Lundeveg 30 3940 Heistad
Tlf.: 35 51 20 33

Varamedlem: Målfrid Ergon, Steinringen 47, 3931 Porsgrunn
Tlf.: 35 51 25 16

Flora-atlas: Ole Petter Oksum Eriksen, Ospestien 19, 1370 Asker
Tlf.: 22 90 49 12
Roger Halvorsen, Safirvegen 41, 3931 Porsgrunn
Tlf.: 35 51 25 57

I redaksjonen:

Charlotte Bakke, Priscilla Hansen, Grete Stendalen

Tresnittet av firblad, *Paris quadrifolia*, på forsiden er fra Pierandrea Mattioli's flora, utgitt i Prag i 1562. Det er gjengitt i *The Englishman's Flora* av Geoffrey Grigson, Oxford, 1996. Se for øvrig Rogers artikkel, s. 9, for gamle norske navn på denne planten. Tegningen på baksiden er fra *Roslagsbygd* av Gunnar Brusewitz, m.fl., Stockholm, 1987.

ISSN: 0801 - 9460

FRA REDAKSJONEN

Vinteren er årstiden da vår grønne og mangefargete verden ubønnhørlig mister sin glans. Den er en del av livets og naturens kretsløp, en evig skifting mellom vekst og hvile, mellom stress og søvn. Forandring er en betingelse for livet. Men blant naturens skapninger, er det kanskje kun vi mennesker som evner å minnes de forsvunne øyeblikk og la dem lyse i mørke stunder. Les Aukrusts dikt og gled deg over denne evnen.

Med unntak av artikkelen om "vinterbotanikk", er ikke dette nummeret av *Listera* særlig preget av årstiden. Det vitner heller om en glødende interesse for det grønne og viljen til å la minnene om fine opplevelser og koselige turer råde framfor resignasjon over mørke og kalde dager.

Hyggelige sammenkomster - ja, det er vi rike på her i TBF. Skulle vi si noe om den siden av vår virksomhet, kunne vi gjerne ha brukt Narve Pedersens minner om en fin tur som vår redaksjonelle kommentar denne gangen. Han uttrykker så fint det vi alle opplever gang på gang. Vi synes ihvertfall at stykket kan stå først i dette nummeret, som et slags uttrykk for det vi i TBF ønsker mest å oppnå.

Denne gangen var det nære på at det ikke ble noe av et *Listera* nummer to for i år. Det forelå nemlig i slutten av september stoff til bare halvparten av de 32 sidene som et hefte pleier å inneholde.

Men så trådte medlemmene støttende til: Thor Wiersdalen med flere småstykker om naturopplevelser og en kritikk av Norges miljøpolitikk; Narve med nevnte tanker om TBF; May Berthelsen med betraktninger om vårt kanskje vanligste "ugras"; og Jan Erik Eriksen fra Botanisk museum med en oppfordring om å holde utkikk etter en plante som har få registrerte funnsteder i Telemark, men som burde hatt flere. Vi takker dem alle som en.

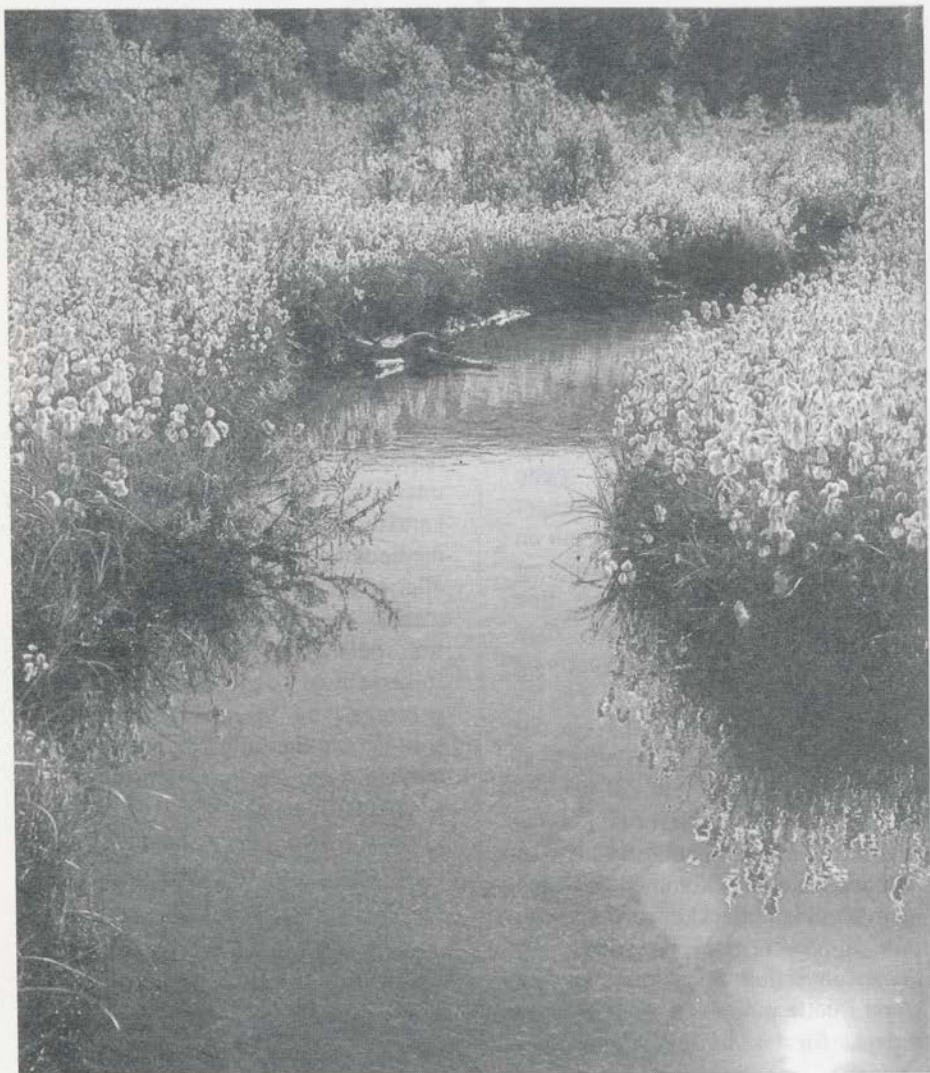
Og vi synes at innholdet i deres stykker på en fin måte gjenspeiler det brede og verdifulle spekteret av interesser og kunnskap som karakteriserer vår forening. Vi har medlemmer som er fagbotanikere eller er meget dyktige i faget; vi har mange som har knyttet interessen for botanikk til andre emner: folkemedisin og -tradisjoner for eksempel; og vi har kanskje flest som lar sin kjærlighet og respekt for naturen rundt oss komme til uttrykk i spontan begeistring ved hvert gjensyn med dens mangfoldige skjønnhet. Ikke rart at vi trives når vi kommer sammen!

Redaksjonen beklager!

I artikkelen av Anders Often og Tore Berg i siste heftet (1997 - 1) kom vi i skade for å montere prikkkartet i figur 2 opp ned. Sånt skal ikke skje, og vi håper at denne nye "vrien" på Norgeskartet ikke voldte mer enn en kortvarig forvirring!

Man vil ikke mistenke
at det er en af de mange
steder i den danske natur

FRA REDAKSJONEN

Tom Høeg i sine bøger (1997 - 1)
kan vi i stedet for i naturens
lyset i den 2. og 3. del af
den 1. og 2. del af den 1. del af
den 1. og 2. del af den 1. del af

Denne bog er en af de mange
der er skrevet om naturen
i Danmark. Den er skrevet
af en af de bedste forfattere
i Danmark. Den er skrevet
af en af de bedste forfattere
i Danmark.

Bildet af myrull er fra *I lyset fra mitt bål* av Olaf Heitkøtter, Oslo. 1985

Denne bog er en af de mange
der er skrevet om naturen
i Danmark. Den er skrevet
af en af de bedste forfattere
i Danmark. Den er skrevet
af en af de bedste forfattere
i Danmark.

BRIGDE

Dikt av Olav Aukrust

Hugbod som fyrr leika hauk over hauk
i storstilla blå
og solblanke ned over tankane strauk,
er ingen stad høyre hell sjå.

Stride som strålende kvæde dei kvad
og lyste seg leid.
No er det att berre burtblåsne blad
ein haustdag på villande heid.

* * *

Mjukar enn myrull som voggar i vind
langt inn i fjell,
er minni som sviv gjennom mannasinn
ein skybleik og blåsande kveld.

brigde: forandring

UT PÅ TUR.

Av Narve Pedersen

Tankene går tilbake noen år. Til våren - 91.

På havna i Kragerø står jeg sammen med kona, hunden vår, Toya, og noen botanikere med høyst forskjellig grad av kunnskapsnivå hva botanikk angår. For i vår forening er det plass til alle. Kjønn, alder, utdanning, sosial status og liknende spiller ingen rolle. Vi er som en stor familie der alle prater med alle. Og slik vil vi ha det.

Vi fryser litt der vi står. Vinden er sur. Transporten ut til øya lar vente på seg. Omsider kommer vi oss av gårde, og taxibåten tøffer av sted mot Tåtøy. Idet vi nærmer oss brygga, er det en som peker mot fjellsiden. *"Se der! Æ'kke det søstermarihand?"* Noen gulhvite blomster lyser mot oss fra fjellsiden. *"Jo så menn. Trur jammen du har rett"*, kommer det fra flokken. Fra brygga på øya bærer det raskt mot de gulhvite skjønnheter. *"Joda, det er søstermarihand"*. Dagens viktigste mål er nådd. Det var nemlig den vi håpet å finne. Da er det at Lise utbryter omtrent slik: *"Nå gjør det ingenting at jeg har frosset i hele dag, for nå har vi funnet søstermarihand!"* Denne uttalelsen har fått meg til å huske denne utflukten. Den forteller noe om oss alle som er glade i å ferdes i skog og mark på jakt etter skjønnheter og sjeldenheter. Vi er nemlig villige til å lide litt for å oppleve slike

spesielle kikk som dette.

I vår forening er det blomsterinteressen og det gode fellesskap som binder oss sammen. Men mange av oss har fått videre interesser etter hvert. Vi gleder oss alle når vi om våren hører måltrosten synge fra tretoppen. Og ikke å forglemme rødstrupens litt vemodige triller før mørket faller på. Og når vi er på tur kan vi gjerne høre: *"Se på den skjønne sommerfuglen! Hva er det for en, tro?"* Eller: *"Roger! Kom og se på denne blomsten her!"*

La oss fortsette med å være mangfoldige i våre interesser overfor det fantastiske som vi er en del av. Naturen er et enestående hele, der alt som lever er avhengig av de andre for seiv å kunne leve. Dess mer vi er ute i naturen, dess mer blir vi glad i den. Og dermed blir vi også flinkere til å ta vare på den skatten vi har fått ansvaret for.

Illustrasjonen er fra: Mossberg, B. 1977. *Nordens orkidéer*. Oslo.

ALPHEMS ARBORETUM I FLOBY.

Av Thor A. Wiersdalen.

Under foreningens sommer-ekskursjon til Västergötland, tok ti av deltakere avreisedagen turen til Alphem Arboretum i Floby utenfor Falköping. Seks av oss fikk en meget interessant og engasjerende guiding av Marita Kjell.

Arboretet er en av landets største tresamlinger som er laget av en enkelt person. I den fantastiske parken finnes omkring 220 ulike løvtrær og busker, og over 100 bartrær.

Grunnleggeren til Alphem var landpostbud Frans Johan Gegerfeldt. Hans liv hørte ikke til de dagligdagse. Født under meget fattige forhold i 1865 i Floby, han fikk aldri noen skikkelig skolegang, men lærte seg selv å både lese og skrive, med meget gode resultater. Han ble en kløpper i algebra, geometri, engelsk, tysk og latin.

I løpet av 50 år bygde han opp dagens park med sjeldne og vakre trær og busker fra hele verden.

Starten på det hele var at Frans Johan plantet et par amerikanske graner utenfor sin lille stue, men det krevdes en ufattelig innsats for å forme det anlegget vi ser i dag av murer, grotter og steinpartier.

Som landpostbud så Gegerfeldt ofte merkelig formede og vakre steiner på sine turer. Etter en lang dags arbeide, tok han trillebåra og

Den tolvte trillebåren

hentet hjem funnene. Turene skjedde ofte i seine kvelder og netter, da han ikke ville bli oppdaget. Han slet i løpet av sitt liv ut 12 trillebårer. Det fortaltes av guiden at Gegerfeldt sjelden sov mer enn fire timer; ble det mer syntes han at han hadde

Gegerfeldts lille hus

kastet bort tid.

Trærne og buskene ble skaffet til veie fra svenske og utenlandske planteskoler, ofte i bytte for skudd og frø fra egne tresamlinger. Vekstene har fått riktig jordart og miljø.

Gegerfeldt skaffet kataloger fra planteskoler og leste dem fra perm til perm. Han fikk tak i planter fra hele verden. Alt lærte han seg selv, og han viste gjerne fram sin hage for besøkende. Omkring 1940 ble Alphem et formål for vitenskapelig interesse gjennom en stor artikkel av professor Nils Sylvé. Gegerfeldt tok i mot flere priser fra Skaraborgs läns Husholdningssällskap, og han fikk i 1948 Kungliga Patriotiska Sällskapetets gullmedalje for sin innsats.

Gegerfeldt døde i 1953, 88 år gammel. Noen år seinere var Alphem til salg, og for å forhindre at anlegget kom i privat eie, kjøpte Vilske Hembygds- og Fornminnesforening anlegget på en auksjon. Nå drives det av Föreningen Alphems Arboretum. Dette er av verdi for å drive anlegget i framtida. Falköpings kommune støtter denne foreningen, som vil bevare og utvikle anlegget i Gegerfeldts ånd, spesielt i samarbeide med Botaniska trädgården i Göteborg. Årlig besøkes Alphem av over tusen mennesker.

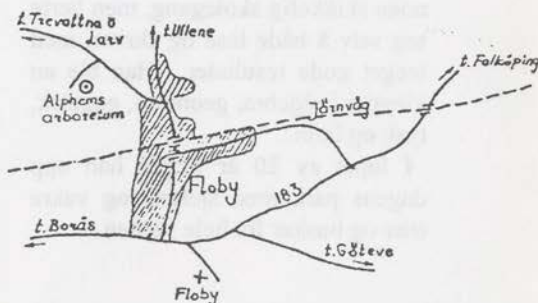
Det som imponerte meg mest i Arboretet, var en krysning mellom en type bøk og en type eik, som foreningen hadde fått fra en lokal

planteskole. På treet var blader av både bøk og eik. Planteskolen ville ikke ut med hvordan de hadde kommet fram til denne krysningen.

Før øvrig er det kafé i arboretet som er åpen i sommertiden. Guiden er Marita Kjell, tlf. 0515-72013, og der er en meget rimelig entré.

Mannen som skapte det hele, viser hvor langt en kan drive det når interessen, pågangsmotet og ikke minst motivasjonen er stor. Sverige bevarer slike severdigheter på en flott måte. Her i Norge lever vi nok i et u-land med hensyn til bevaringen av kulturelle minner. Ikke minst informasjon og markedsføring er slett. Vi måler alltid verdier i penger.

Her ligger Alphems Arboretum:

Litteratur

Föreningen Alphems Arboretum. 1992. *Förteckning över träd och buskar på Alphems Arboretum*, 4. uppl. Floby.

Mesteparten av informasjonen, samt de tre illustrasjonene er hentet fra dette heftet.

LØVETANN TIL GLEDE OG FORARGELSE.

Av May Berthelsen

Løvetann, *Taraxacum officinale*, vokser over hele landet. Det er ikke en art, men flere arter. Løvetannen setter frukt uten bestøvning og befruktning ved en form for partenogenese. Dette medfører at den nye planten alltid ligner morplanten. Det kan være bortimot 300 arter i Norge. De opprinnelige artene her var små og uanselige, men i de siste generasjonene har de store velkjente formene blitt svært vanlige på kulturmark. Den kan kalles vanlig løvetann eller ugrasløvetann.

Kjært barn har mange navn, sies det. Navnet løvetann er innført til Norge, men er nå kjent og brukt over hele landet. Det uttales en del steder løvtann eller lauvtann. I Danmark er planten kjent som

fandens melkebøtte. Dette brukes også noen steder i Norge.

Gullbost er det vanligste navnet av ikke-litterær type. Navn som sikter til en egenskap hos planter er ofte ikke knytta til en spesiell art. De er også brukt om planter som ligner hverandre. Dette gjelder også gullbost-navnet. Planten er ellers kjent som kappialup, koppeloppe eller gullkåre. Lekkjebloom er et annet navn som kan lede inn på neste tema, som er løvetann og barns lek.

Løvetann er en yndet plante å plukke til buketter. Barn kan ta bare hodet og være fornøyd med det.

Blomstene kan også brukes til kranser. Barnebryllup St. Hans har hatt mange bruder med løvetannkrans i håret. Løvetannstilker kan brukes til blåserør eller til kjeder. Kjeden blir laget ved at endene av løvetannstilkene blir tredd i hverandre. Dersom man splitter enden av stilkene og legger dem i vann, krøller de seg, og krøllene kan jentene pynte seg med. De kan bli nøkler, eller kanskje en sykkel?

Frøene kan blåses, og hvem kan blåse av alle på en gang? Blomstene brukes også i leken

"Liker du smør?"

Også voksne kan ha glede av løvetannen. Den kan både spises, lages drikke av og betraktes.

Bladene kan brukes til salat. De bør samles før blomstring. Venter man for lenge med innsamlingen, kan de bli litt bitre. Forvelling kan fjerne noe av bitterheten. Bladene kan også tørkes og siden brukes til te eller som dryss på poteter eller andre matretter.

Blomstene kan brukes i salat. De pynter opp i den til vanlig grønne salaten. De egner seg også godt til vin, og løvetannblomstsirup er kanskje noe å tenke på til neste år?

Stilkene kan spises. Smaken kan minne om endivieblad.

Røttene kan samles om våren før blomstring. De kan brukes som andre rotgrønnsaker og kan forvelles og frysas. De kan også graves opp om høsten for så å settes i jord, under dekke, slik at man kan dyrke sin egen "endiviesalat". Om våren kan løvetannen dekkes over med planker eller plater, og dette vil forlenge sesongen.

Løvetann er brukt i folke-medisinen. Den skal ha helbredende virkning på kronisk leverbetennelse og skal også ha positiv virkning på sukkersyke. Den skal fjerne hudkløe og utslett, og i tillegg forbedre magesaften og rense magen for alle mulige stoffer som sitter fast. Stengelen skal smertefritt kunne

oppløse gallesten og stimulere leveren og galle-virkomheten.

Dette var gledene. Hvor er så forargelsene? Jordbrukere har prøvd både mekaniske og kjemiske botemidler. Lett er den ikke å bli kvitt. Det er kanskje hageeiere med store plener som er mest forarget. Er den beste måten å "bli kvitt" planten på ganske enkelt å bruke den? Dess flere blomster man samler inn, dess færre frø blir det. Løvetannvin kan jo være et brukbart alternativ til ergrelse over løvetann i plenen. Ellers, i vår bestrebelse med å bli kvitt den, kan vi jo tenke på engelskmenn som fikk tilsendt løvetannfrø hjemmefra. De kunne ikke unnvære sitt yndlingsugras.

Lykke til med bruk og nytelse av løvetann istedenfor ergrelse.

Mer om løvetann i disse skriftene:
Berthelsen, May. 1996. *Intervju i samband med hovedoppgave i etnologi*. Upublisert.

Fægri, Knut. 1970. *Norges planter*. Oslo
Høeg, Ove Arbo og Helga Hjort. 1991. *Barkebåt og kongleku. Tradisjonelle barneleker med ville vekster*. Oslo.

Høeg, Ove Arbo. 1974. *Planter og tradisjon*. Oslo.

Moland, Åsbjörg. 1989. *Urtekalender*. Eget forlag.

Jonsson, Sune. 1983. *Blomsterboken. Markens urter, lyng og trær*. Oslo.

Treben, Maria. 1986. *Sundhed fra Guds apotek. Råd og erfaringer med lægeurter*. Natur-medicinsk forlag.

Tegningene er tatt fra: Svidberg, U. 1970. *Naturdagbok*; Rosenkilde. 1987. *Folk og flora. Dansk etnobotanik*; og Hjorth, H. 1980. *Blomstervandringar*.

NOEN GAMLE PLANTENAVN HOS HANS JACOB WILLE (1786), OG SAMMENLIKNINGER MED NAVNEBRUK OG TRADISJONER HOS IVAR AASEN (1892), HANS ROSS (1895) OG OVE ARBO HØEG. II

Av Roger Halvorsen

Første del av Rogers artikkel stod i *Listera* nummer 2 - 1996 og omhandlet fire planter: marikåpe, blålyng, storborre og liljekonvall. Han fortsetter med ytterligere fem planter. Under hver art ser han først på Willes omtale i hans *Beskrivelse over Sillejords Præstegield...* for så å sammenligne den med omtalen hos Ivar Aasen og Hans Ross i hver deres *Norsk Ordbog* og med Ove Arbo Høeg i *Planter og tradisjon*. - Red.

Åkersnelle m.m., *Equisetum* spp.

"*Equisetum arvense*, IKON-

ROVE, STUUK, voxer i Mængde paa alle tørre Steder; saasnart den skyder sine Stilke om Vaaren, kaldes den SOUE-STYLK, og da spises raa med Begierlighed.

Paa Rødderne sidde meget løselig nogle smaa Knoppe, kaldte STUUKNAPPAR, som ligeledes spises, og kan torres, og males til Meel. *Eg. fluviatile*, RÆPE-STAAARR, VAS-STUUK, har nogle Frøhuse øverst paa Stilken, kaldte SØUE-LORTE, af deres

Åkersnelle

Skikkelse, hvilke somme finde Smag i at spise. *Eg. hyemale*, SKAV-RØIR, voxer ikke uden i Field-Myrer. Den sammenbindes i Knipper, og dermed skurer man alle Slags Kar, naar man først har avtaget det groveste med GAASE-FIITEN, *Lycopodium annotinum*. Indbyggerne paa Møestranden sælge en Haandfull deraf for 4 Sk. til Folk nede i Bøigderne."

Aasen har med navnet "*Stuk*, (*uu*)" for *Equisetum*, som han angir fra Telemark, mens formen "*Stukk*" angir fra Setesdalen.

Ross kaller artene til denne slekta for "*Stukk*", og skriver:

"*Stukk* (*u*) m. Padderok, *Equisetum*. Sæt (*A.*), NVTel (*Vinje*, *Rauland*). "*Skavstukke*", "*Vassstukke*". Men: *Stylk'e d.v.s. Stilk; Tel. - Stukke-netar f. pl. Rødderne af Stukk. Af Not f.*"

Høeg har en bred omtale av artene tilhørende slekta *Equisetum*. Han kommer også inn på navnebruken knyttet til ordet **stukk**. Bl.a. forteller han om steinbær, eller som de ble kalt flere steder i Telemark: **stukk-nappe**, **stuke-neter** eller **stokk-napp**. Noen steder ble også de første spirene, **stukk**, spist. Akset ble spist som **stukke** i Fyresdal. Dette var i første rekke

åkersnelle, *E. arvense*, og engsnelle, *E. pratense*.

Navnet **saustolk** er notert hos Høeg (Heddal og Sauherad). **Saustolk**-navnet fra Sauherad er knyttet til sporehusstilken som ble spist tidlig om våren av sauen. Denne spore-stilken var mange steder i landet et kalendermerke på når man kunne sleppe sauen på beite. Et sted ble det sagt at stilken måtte ha fem kranser før det kunne skje.

Navnet **ræpe-Staarr** henger trolig sammen med ordet ræpe for "mudder", et ord som Ross angir fra Telemark. Han har imidlertid også med **ræpe-storr**: "*et Slags Stær-græs, Carex, som vokser i Dynd. Tel. (Selljor, Kvitseid)*". En annen forklaring kan derfor være "*Ræpa (e'?) slank Stamme.*"

Skavrøyr for skavgras er omtalt hos Høeg, og bruken som gryte-skrubber er grundig omtalt. Denne bruken var velkjent mange steder i landet.

I Vågsliid var navnet **stukk** brukt om skavgras. (Halvorsen 1988)

Firblad, *Paris quadrifolia*

"*Paris quadrifolia, AMON - LOUV, TUSSE-GRÆS; thi har Tussen bidt, grebet eller paa anden Maade antastet nogen, da røges med denne Urt, efter et almindelig Riim, lært av en Tusse: TAG VIER-VAAND (Salix arbuscula), OG MARIE-HAAND (Orchis maculata), OG AMON-LOUV, VIL FRIE, DET SKAL DU RØGE KOEN DIN MED, SAA QUÆK ALT ONT FRA SIE.*"

Tussebær kalles firblad hos **Aasen** som skriver: "*Tussebær, n. en vis Væxt: Fiirblad (Paris). Tel. Andre St. Trollbær.*"

Firblad

Ross har samme navn som Wille: "*Tussegras n. Fiirblad, Paris. Tel.*"

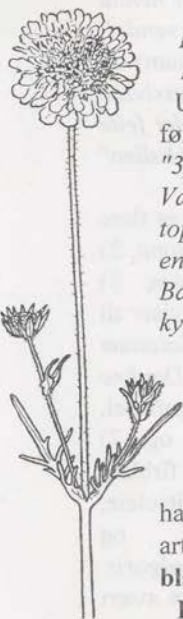
Hos Høeg, som jo har brukt Wille som kilde, kan vi finne igjen "**Tussegras**: *Hjartdal (Tuddal; brukt mot tussebête, d.e. skrofuløs benverk, uvisst på hvilken måte.*"

Høeg har også med **ammonlauv** fra Seljord. Under kapittelet om mariahand er navnet nevnt igjen, men hans informant i Seljord har ikke hørt navnet. Trolig er Høegs "notat" av ammonlauv tatt med fra Wille.

Nordhagen forteller også historien om medisinsk bruk i Telemark: - brukt til røyking av tussebitt (verkefinger) og gjengir Willes regle om amonlauv.

Rødknapp, *Knautia arvensis*

"*Scabiosa arvensis*, DUFSE-BLOM: hele Blomster-Knoppen heraf, skal efter Beretning med Nytte være kogt til Afsød, og drukket mod Kolde-Syge, hvorfor den kaldes af nogle Kolle-Græs."

Rødknapp

Aasen skriver: "Dufs, m. Dusk, Top Kvast. Tel. - Dufseblom, Scabiose (Urt)."

Under koll kan man finne følgende:

"3) Top eller Dusk paa Væxter; Blomsterhoved, Frøtop; f. Ex. Humlekoll. Ogsaa en kvist med tæt Løv eller Bar. Einekoll, Furekoll (Jf. kylla). Hertil nogle Plante-navne: Blaakoll, Raudkoll, Kvitekoll og fl."

Hos Aasen finner vi **blaa-koll** som et navn på *Scabiosa succisa*. Han har også andre navn på denne arten: **blaa-hatt**, **blaa-kall** og **blaa-knapp**.

Kanskje kan **kolle-græs** hos Wille være en forveksling?

Eller er **kolle-græs** en trykkfeil for **kolde-græs**?

Ross nevner uttrykket **dufse** og skriver:

"Dufse m. Dusk = Dufs. Tel. (Selljor, Skafsaa). -- Dufseblom m. A. (asen) 2) Kløver. Tel. (Skafsaa). - Dufsesprette anføres af Wille som Navn paa en Myrplante *Carex vesicaria*."

"Kolde-Syge" som Wille omtaler er et navn på forkjølelse, en sykdom som oftere ble kalt Kolda (Ross og Aasen) eller på islandsk: Kalda.

Høeg har ingenting med om dette som Wille nevner.

Småvier, *Salix arbuscula*

"*Salix arbuscula*, VIER-VAND, hvilket Navn skal betyde, at de er en Forvanskning af Vier-Træet *S. cinerea*, da det ligner samme, og har noget træagtigt i Stilken og Stænglerne, dog er den ikke nogen Art-Forandring, men et eget og særskilt Species, som meest ligner *S. arbuscula*."

Gammelformen **vider** er oppgitt hos Aasen, og han skriver at også formen **vier** er i bruk mange steder, bl.a. i Telemark. Om **vidervond** skriver han: "Vidervond (=vaand), m. Vidie-spire, Vidiekvist. Ellers dunkelt med flere betydninger; f. Vivang."

Under **vivang** skriver så Aasen:

"Vivang, m. en vis Buskvæxt, oppgivet at være *Kaprifolium* (=Vivendel). Buskr. Efter Strøm (Beskr. over Eger, 105) er vivang *Solanum dulca-mara*. Efter Wille (Sillejord 125) er "Viervand" *Salix arbuscula*. I Gbr. (Sell) er derimod "Vianvang" en Fjeldurt: *Saxifraga Cotyledon*."

Hos Ross finner vi **Vidervond** som blir angitt å være **Fjeldvidjepiil**, *Salix arbuscula*. Han oppgir navnet fra Telemark med Wille som kilde og henviser til Aasen.

At det er noe "dunkelt" m.h.t. betydningen av ordet, er sant, for det er tydeligvis store meningsforskjeller blant de sakyndige med

hensyn til hvilken art det her er snakk om.

At Wille har en litt annen stavemåte under *Paris* og regla som er nevnt over, er kanskje en trykkfeil. (Han bruker her formen

Småvier

"Vand". (Kanskje også bare trykkfeil i nytgaven?)

Høeg har med flere arter som er nevnt med navnet **viervang** eller navn som ligger nær opp til.

Først bekrefter han Aasens notat om "Vianvang" som et navn på bergfrue, *Saxifraga cotyledon*, fra Sel i Gudbrandsdalen. Han har dessuten navnet fra flere andre steder i Oppland, og da finnes det flere varianter som vi-, vie-, viervang, vivang og vivan.

Så finner vi navnet igjen under slyngsøtvier, *Solanum dulcamara*, med henvisning til tysbast, *Daphne mezereum*.

Ser vi så på tysbast har Høeg en lengre utredning om bruken av denne navnegruppen. Han slår her fast at **vivang** (i flere navneformer)

inngår i gamle oppskrifter som er gjengitt i en eller annen form for regle. Eks.: "Vivan og myrean og myril den blå er rå for all urå" (fra Bærum), "Vianvang og marihand, tjyru blom og vendelrot, er kuas helsebot" (Skjåk), "Tysbast og viervann er godt for alt som henda kan" (Uvdal), "Tivedbast og vendelrot, står alt vondt imot" (Kvam) og "Du skal røyka kua i tussbass, vivang og marihand og alt det feite som tolla rann' sa huldrekallen" (Lunner).

Høeg angir her at **viervang** er flere arter: 1) dvergbjørk, *Betula nana*, 2) bergfrue, *Saxifraga cotyledon*, 3) Vier-arter, *Salix sp.*, (og henviser til Wille), 4) slyngsøtvier, *Solanum dulcamara*, 5) tysbast, *Daphne mezereum*, 6) dvergmispel, *Cotoneaster integerrimus*, og 7) noen enkeltnotater som firblad, *Paris quadrifolia*, hvitsoleie, *Ranunculus platanifolius*, og marikåpe, *Alchemilla vulgaris*. Utvalget av navn er dessuten svært stort og variert.

Under dvergmispel, *Cotoneaster integerrimus*, finnes også navnene **viervann**, **viervånd** og andre.

Bitter bergknapp, *Sedum acre*

"*Sedum acre*, BERGE-KONGEN, BERGE-NUTAR, MUTUL."

Aasen har med ordet "Mutl" som betyr "Smulder, Smaastykker". Dette kommer av verbet mutla som igjen bl.a. betyr "smuldre, knuse". Han har også nevnt ordet "Mutel" som skal bety kniv, oftest i sammensetningen "Knivsmutel".

Navnet **bergblom** bruker Aasen om sildrer, *Saxifraga*, særlig bergfrue, *Saxifraga cotyledon*. Aasen har også med ordet **nuta** som betyr "en rundaktig Udvæxt paa Stammen af et Træ." I flertall heter det **nutor**. Ordet er mest brukt i Telemark og Setesdal.

Hos **Ross** finner vi følgende forklaring på ordet **mutul**, uten at han knytter det til planta bitter bergknapp:

Bitter
bergknapp

"Mutul(l) (u') m. En som intet magter og udretter, En som "mutlar"; en svagelig, folkesky og lidt svagsindet Person, en stakkels Tingest."

Noe nærmere er det ikke råd å komme, så resten får overlates til hver og en for videre filosofering.

Litteratur:

Halvorsen, Roger. 1988. "En del av kulturarven: Plantenavn i Vinje-dialekten." *Blyttia* 46, hefte 4

Høeg, Ove Arbo. 1976. *Planter og tradisjon. Floraen i levende tale og tradisjon i Norge 1925 - 1973.* Universitetsforlaget Oslo.

Norhagen, Rolf. m. fl. 1950. *Våre ville planter.* J.G.Tanum, Oslo.

Ross, Hans. 1895. *Norsk Ordbog.* Alb.Cammermeyers forl. Christiania.

Wille, Hans Jacob. 1786. *Beskrivelse over Sillejords Præstegield i Øvre-Telemarken i Norge tilligemed et geographisk Chart over samme.* Gyldendal, Kiøbenhavn. Nytrykk 1989, Lokalhistorisk Forlag.

Aasen, Ivar. 1918. *Norsk Ordbog.* Alb. Cammermeyeres forl. Kristiania.

Forkortelser og ordforklaringer.

I den gamle teksten hos Wille, Aasen og Ross finnes en rekke ord og forkortelser som kan være litt vriene å forstå. I ordbøkene står forklaring på forkortelsene, og de viktigste er tatt med her.

- A. Brukt i Ross ordbok der han viser til ordet brukt hos Aasen
e', u' betyr at ordet er uttalt med lang e,u
f. femininum = hunnkjønn
Gbr. Gudbrandsdalen
m.d.f. med diverse former
m. masculinum = hannkjønn
n. neutrum = intetkjønn
NVTel Nord-vest Telemark

- Bildene til denne artikkel har vi tatt fra:
Høiland, K. 1983 *Kinabark og kjerring-rokk.* Oslo. (åkersnelle)
Hjort, H. 1980. *Blomstervandringar.* Aarhus. (firblad og bitter bergknapp)
Lid, J. 1985. *Norsk, svensk, finsk flora.* 5.utg. Oslo. (rødknapp)
Nordhagen, R. 1970. *Norsk flora.* illustrasjonsbind. Oslo. (småvier)

MYRFLANGRE, *Epipactis palustris*.

Av Thor A. Wiersdalen.

Hver gang jeg, og mange med meg, støter på myrflangren først i juli, er det med fryd og stor beundring. At en slik flott orkidé vokser i vårt land, synes jeg er fantastisk og nesten utrolig. På Öland og i deler av Sverige har jeg kommet over den i mengder. Den er en prydding, og det er hvile i å observere denne elegante skapning.

Det fortelles at den var favorittblomsten til den kjente norske botanikeren, Axel Blytt. Blytt døde i 1898, og da ble det sendt en krans med myrflangrer til hans bære. Disse blomstene var plukket i Asker, der den tidligere fantes i store mengder.

Størrelsen på myrflangren varierer fra 15 - 50 cm. Den blomstrer i juli, og har en krypende, forgreinet jordstengel, hvormed den sprer seg over store flater. På enkelte myrer (vanlig voksested) kan den stå i hundrevis av eksemplarer. Myrflangren har ganske store frø som flyter lett på vannet, og kan på denne måten lett spre seg til andre voksesteder. Bladene er spisse, lansettformede og skruetilte oppetter stengelen. Øverst på stengelen står en klase med fra 4 - 15 blomster som står rett ut. De utvendige blomsterbladene er grønne på utsiden og røde innvendig. De indre blomsterbladene er rosa. Leppen er hvit med rosa striper. Blomstene er med sitt spesielle fargespill et skue som de fleste må stoppe opp for å

beundre, spesielt når de står i mengder, for eksempel i kildeenger, kalkmyrer i fuktenger eller noen ganger i grøfter og grustak.

Myrflangren har besøk av mange forskjellige insekter; både veps, maur og edderkopper er sett på blomstene. En mener at de mest effektive bestøverne er vepsene.

Planten er utgått svært mange steder over hele Skandinavia. Dette skyldes i første rekke grøfting av myrer. Den er nå sterkt truet. Dette er svært beklagelig, da myrflangren må aneeses som en av de vakreste orkidéer i vår flora. Heldigvis er den nå fredet i både Sverige og Norge.

Planten er en sentral-eurasiske art med østlig utbredelse til Iran og det vestlige Sibir. I Norge er den sjelden på Østlandet fra Nittedal og Ringerike og sør til Hvaler og Tjøme. Den finnes også i Kristiansand, på Karmøy, og der er en forekomst på Jæren. I Sverige har jeg sett denne orkidéen mange steder på Öland, og på årets sommerekursjon til Västergötland så vi den flere steder på rikmyrer. Igjen, myrflangren er verdt å skue,

Myrflangre

fantastisk, trolsk og en hvile for trette øyne.

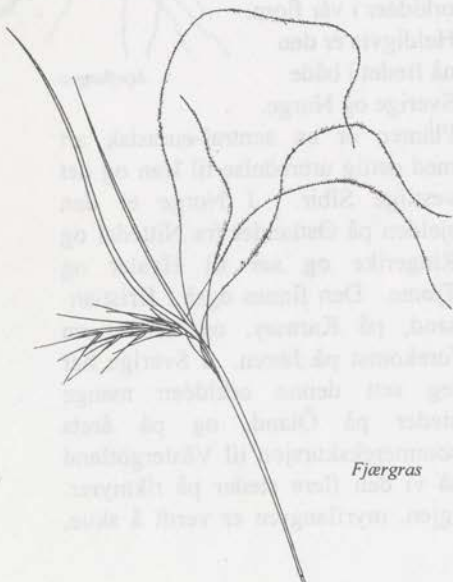
Til slutt; artsnavnet *palustris* betyr at den vokser i myr, og slektsnavnet *Epipactis* er opprinnelig et gresk plantenavn hos Theofrastos, som levde 300 f. Kr.

Myrflangreblomst

De to tegningene er fra: Nordhagen: 1970. *Norsk flora. Illustrasjonsbind.* Oslo.

Helsides bildet er fra en akvarell i: Mossberg, B. 1977. *Nordens orkidéer.* Oslo.

Fjærgras

FJÆRGRAS, *Stipa pennata*

Av Thor Wiersdalen

Graset er en nordisk representant for en tropisk slekt med mange lyselskende arter. *Stipa pennata* har sin utbredelse i Mellom- og Øst-Europa, og i Norden bare i Falbygden i Västergötland. Her er den et såkalt relik. En tror at graset kom til landet med det tidlige jordbruket. Tidligere var arten vanlig på Falbygden, men den ble mye samlet og vokseplassene ble feil ivaretatt. Bestanden er i dag beskyttet gjennom et naturreservat. I Sverige er det nå klassifisert som sjeldent (hotklass 3).

..Det er et merkelig gras som er lett å kjenne igjen på de hvite og fjærlignende snerpene som blir opptil 30 cm lange. Graset blir fra 30 - 100 cm høyt og har lange, smale blader med 3 - 5 mm slirehinne. Det vokser i tette tuer på tørre, solvarme og åpne moreneåser på kalkrik grunn.

Foreningen vår så den på sommerekursjonen i år, og det var et av turens mange høydepunkter. En takk til Harry Andersson som viste oss denne rariteten og sjeldenheten.

Illustrasjonen av fjærgras er fra Lids flora, 5. utg.

VINTER - DEN DØDE ÅRSTIDEN?

Av Priscilla Hansen

Nå er den over oss igjen, årstiden som vi ser frem til med blandede følelser. Selv om skiturer kan lokke, er det lite vi kan foreta oss ute som er av botanisk interesse. Det må vel enhver måtte innrømme? Tidlig mørkt blir det, og kaldt er det. Naturen er fargelos, uten blomster som smiler mot oss og med intet annet grønt enn dystre gran- og furutrær. Alt virker dødt og trist.

Men innerst inne vet vi at det ikke er så trøstesløst som vi vil ha det til. Når solen tiltar i styrke, kommer det vårgrønne sløret årvisst igjen over nakne grener, og der det bare lå dødt løv, vil hundrevis av vårbloster igjen hilse på oss.

Ser man fremover slik, er det ikke så dumt allikevel å tenke på en aldri så liten botanisk rusletur i vinterskogen for å se hva som foregår der. For vinteren er faktisk en ganske spennende tid i naturen. Mye er avslørt som ikke er så lett å oppdage til andre årstider. Tenk bare på dyrespor i snøen. Vi kan se for oss

haren som hoppet avgårde, kanskje med reven listende etter, rådyr som gresset på kvister her og der, musen som våget seg et kort stykke oppe på overflaten eller rovfuglen som slo ned på sitt bytte og etterlot vingemerker i snøen. Ingen av disse aktørene er lette å få øye på når alt er gjemt bak et grønt teppe.

Noe lignende kan vi oppleve i planteverdenen også, særlig om vi løfter blikket fra bakken og ser opp på det som vi ellers har lett for å betrakte som bare en grønn bakgrunn: trær og busker. Nå kan vi tydelig se selve formen på disse, hvordan de er bygget opp, og med få anstrengelser kan vi kanskje avsløre litt av livet som foregår bak den øde fasaden.

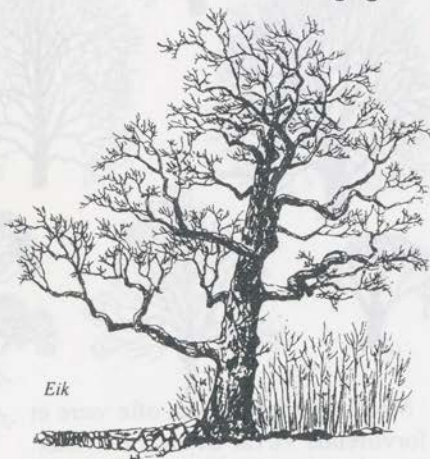

Men vinterskogen kan ofte være et forvirrende virvar av nakne kvister. Hvordan skal vi finne ut av hva som er hva? Her nytter det ikke å lete etter blomsterfarge eller bladomriss i

floraen. Nå må vi sette oss inn i ganske andre kjennetegn, og det er faktisk flere av dem som kan hjelpe oss med å bestemme trær og busker i sine vinterdrakter. Det som er så spennende er at, når vi begynner å sette oss inn i disse kjennetegnene, finner vi også ut litt om livs-prosessene til plantene, og hvordan de klarer seg gjennom vår nordlige vinter.

Nå er det selvfølgelig mange trær og busker som vi kan identifisere uten videre. Bjørkenes glatte, hvite bark med vannrette sorte merker er ikke til å ta feil av, og **hengebjørk**, *Betula pendula*, kan artsbestemmes ut fra de mykt dalende endeskuddene. **Berberis**, *B. vulgaris*, med sitt sammensurium av tynne, grålige, tornete kvister er heller ikke vanskelig, særlig når det henger igjen noen bær som fuglene enda ikke har fått tak i. Eiken har et robust utseende med kraftige grener

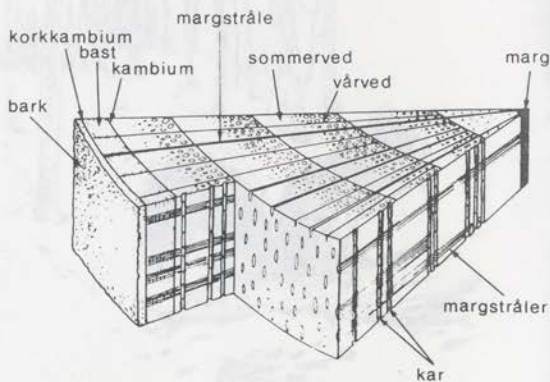
Eik

og litt uryddig voksemåte. Det er bare to arter her i landet, hvis vi ser

bort fra den av og til forvillede **rødeik**, *Quercus rubra*. De kan også lett artsbestemmes; henger mesteparten av bladene på, er det **vintereik**, *Q. petraea*, i motsatt fall, **sommereik**, *Q. robur*. Andre treslag kan derimot være mer vriene.

Hva er et tre eller en busk?

Urteaktige planter har vekstceller i knoppene og i rotspissene, og de dør som regel ned om vinteren. Men forvedete planter, som trær eller busker, har i tillegg vekstceller i et sylindrisk lag rundt og oppover hele stammen innenfor barken. Dette laget heter **kambium**. (Det gjelder ikke de enfrøbladete, palmer og desslike, men sjansene er heller små for at vi skulle komme over disse i våre hjemlige skoger.) Kambiet danner i vekstperioden nye **vedceller** innover og nye **bastceller** utover. På grunn av denne veksten i både veden og basten, øker stammen stadig i omkrets. Bastcellene danner kar som fører næring fra bladene ned til røttene, og vedcellene danner kar som fører vann den motsatte vegen. I bladstilkene og i nye skudd ligger disse to celletypene side om side som karstrenger.

Mellom basten og barken finnes enda et kambiumlag, det såkalte korkkambiet. Her dannes nye barkceller, slik at barken også holder tritt med utvidelsen av stammen.

Røttene opptar vann fra jorden (sammen med små mengder mineraler). Det er de kortlivede rot-hårene som sørger for dette opptaket, og de må stadig fornyes. Vannet transporteres så opp til bladene. Disse trenger både vann og lys for å utføre den kjemiske prosessen, fotosyntesen, som ved hjelp av katalysatoren klorofyll, forvandler karbondioksyd i luften til næringsstoffer (glykosar). Disse transporteres i sin tur til røttene slik at de kan fortsette å vokse, og så gjentar prosessen seg som en stadig strømning i begge retninger.

Dette er selvsagt en forenklet fremstilling som bare forsøker å gi hovedtrekkene i prosessen.

Forvedete vekster omfatter alt fra staselige gran- og bjørketrær til knøttsmå musøre og linnea (begge dvergbusker), med alle mulige mellomformer og -størrelser, men i denne sammenheng er vi

Linnea

bare interesserte i dem som står over snø-dekket, og da især løvfellende trær og busker.

De viktigste vinterkjennetegn

Vi registrerer, uten å tenke noe særlig over det, om veksten vi ser på er et tre (med én hovedstamme) eller en busk (med flere), om den er stor eller liten, om grenene er grove eller tynne, o.l. Dermed er vi i gang med å bestemme den. Nå må vi se nærmere på andre kjennetegn:

Barken på stammen: farge? - er den glatt? - furete? - flakete? - med loddrett eller vannrett mønster?

Årsskuddene: farge? - glatte? - knudrete? - hårete? - klebrige? - har de synlige porer?

Knoppene: farge? - spredte eller motsatte? - enkeltvis eller flere sammen i toppen av skuddet? - form (runde, lange, eggformete, spisse)? - hårete eller snaue? - klebrige? - en eller flere skjell?

Bladarrene: - form (halvmåne, sigd, skjold, hjerte)? - hvor mange arr etter karstrengene? - hvordan er disse plassert?

Margen - farge? - form i tverrsnitt (rund, trekantet, stjerneformet)?

Barken

Barken er et korkaktig lag som beskytter treet mot vanntap, ekstrem kulde eller varme, insektangrep og til en viss grad soppinfeksjoner. Siden korken er nærmest lufttett og treet, som alle dyr og planter må kunne puste, er den gjennomhullet av porer, såkalte lenticeller. Disse er som regel ikke synlige i stammebarken med det blotte øyet, men hos søtkirsebær, *Prunus avium*, for eksempel, fremstår de som lysere, vannrette striper mot

Bjork

den mørke barken. Hos **bjørkene** er det disse som danner de karakteristiske sorte merkene.

Ettersom stammen vokser utover, sprekker barken, og korkkambiet danner ny bark under sprekene som oppstår. Mønsteret som dannes når barken sprekker er karakteristisk for hvert treslag. Få fullvoksne trær beholder den glatte barken som er typisk for deres skudd og unge grener. **Bøk**, *Fagus sylvatica*, er ett eksempel. Den glatte, lysegrå barken gir en sikker identifikasjon, også om vinteren. Selv den ellers glatte, hvite barken til bjørkene blir på eldre trær mørk og dypt furet.

Årsskuddene

Årsskuddene er dannet fra endeknoppen på fjorårets skudd. De er først myke, men ved midtsommertid er de allerede forvedet. Hvis treet ikke kan bestemmes ut fra formen eller barken, er skuddene det neste stedet å undersøke. Farge, form og utseende på disse er gode kjennetegn. Hos **bøk** vokser de i et karakteristisk sikk-sakk-mønster, mens **lind**, *Tilia cordata*, har

Bøk

skudd som er mahognirøde på oversiden og mer grønne under. Hos **ask**, *Fraxinus excelsior*, er de lyst grå-grønne med hvite porer, mens **tysbast**, *Daphne mezereum*, har lysebrune skudd med et knudrete utseende.

Vinterknoppene

Hele anlegget for dannelsen av blad, blomster eller nye skudd er til stede i vinterknoppene, beskyttet for vær og vind og andre farer av ett eller flere knoppskjell. Allerede om sommeren utvikles disse knoppene som skal sørge for veksten neste vår.

Plasseringen av knoppene, motsatte eller spredte, er et viktig kjennetegn ved siden av antall synlige skjell. Når knoppene er motsatte, reduseres straks valgmulighetene. Motsatte blader er "mot normalt", og da er valget blant viltvoksende trær og busker, ihvertfall her i distriktet, begrenset til noen få slekter, blant annet: *Fraxinus* (**ask**), *Acer* (**lønn**), *Aesculus* (**hestekastanje**), *Cornus* (**kornell**), *Lonicera* (**leddved**), *Sambucus* (**hyll**), *Viburnum* (**krossved**) og *Rhamnus* (**geitved**).

Knoppform, -farge og antall skjell er det neste vi må se på. Knoppene kan for eksempel være brune, lange, smale, spisse, med mange skjell og stå rett ut fra skuddet (**bøk**); eller purpurfargete, eggformete, på en kort stilk og med to skjell som møtes som et andenebb (**or**); eller røde, litt spisst eggformete og med bare ett skjell (**selje**). Kombinasjonene er mangfoldige.

Selje

Bladarrene

Under hver knopp sitter et bladarr. Disse er ganske enkelt det navnet tyder på: arr etter bladene som falt av om høsten. Og her oppdager vi et av de mest fascinerende trekk ved plantens knep for å overleve vinteren. Hvorfor faller bladene av? Sagt med ett ord: vannmangel. Om vinteren finner ikke rothårene den store mengden med vann som er nødvendig for å holde i gang fotosyntesen, og uten fotosyntese kan ikke planten skaffe seg næring til å danne nye rothår som kan erstatte de siste som døde om høsten. Her i nord er disse plantene pent nødt til å finne en annen måte å overleve på. Man kan si at de går i dvale. De trekker vannet, næringsstoffene og klorofyllet tilbake fra bladene og lagrer dem i dertil egnede celler. Uten klorofyll mister bladene den grønne fargen, og fargene som er igjen er forskjellige for hvert treslag - høstfargene som gleder oss ved sin skjønnhet.

En ting til må treet sørge for: å forhindre at det dyrebare vannet, som nå finnes trygt lagret i vevet, dunster bort. Derfor faller ikke bladene av før karstrengene som har forsynt dem med vann er blitt forseglet med kork. Så løsner bladet, daler ned til bakken og blir råstoff for ny næring. I naturen går lite til spille.

Bladarret gjenspeiler tverrsnittet av bladstilken der den sluttet seg til skuddet. Formen, såvel som antall og plasseringen av de "korkede"

åpningene til karstrengene, er karakteristiske for hver art. **Rogn**, *Sorbus aucuparia*, har smale, buede bladarr med fem karstrenger. Hos

Alm

alm, *Ulmus glabra*, er de formet som en halvsirkel, litt skjevt plassert under knoppen, og med tre til fire karstrenger i en bue.

Bladarrene til **Rødhyll**, *Sambucus racemosa*, er nesten skjoldformede, såpass store at de møtes nesten rundt skuddet, og med tre karstrenger.

Leddved, *Lonicera xylosteum*, derimot, har såpass små bladarr at her er bestemmelse lettere ut fra andre kjennetegn.

Margen

Så er vi kommet til siste kjennetegn: margen. Denne undersøker man ved å skjære over et skudd eller en liten kvist. Den er normalt liten, rund og lys, så avvik fra det normale kan være viktig for bestemmelse av en art eller en slekt. **Villkornell** har stor, rund, hvit marg. Hos **hassel** er den også lys, men liten og svakt trekantet, mens **eik** har stor, lys, stjerneformet marg.

Eik

Nedenfor finner du en liste over de viktigste kjennetegnene til tolv arter som ikke skulle være altfor vanskelige å bestemme. Skulle det ikke lykkes, er det lov å jukse. Merk deg planten og oppsøk den igjen etter bladsprett til våren!

Osp

Osp, *Populus tremula*.
Glissent, lite greinet tre; bark grønngrå, glatt; årsskudd grove, blanke, mørke-brune; vinterknopper med skarpe spisser, brune, glatte; bladarr brede, nesten 3-kantete buer med 3 arr etter kar-strengene; marg svakt 5-kantet.

Gråor

Gråor, *Alnus incana*. Tre eller stor busk, vokser ofte nær vann; bark lysegrå; årsskudd rødbrune på oversiden, mer grønlige på undersiden, med oransje barkporer (lenticeller); vinterknopper på korte stilker, purpurrøde, med 2 knopp-skjell (som et andenebb); rakler nesten uten stilk.

Svartor, *Alnus glutinosa*. Stort tre, vokser ofte nær vann; bark mørke-brun, sprekker opp i nærmest 4-kantete flak; årsskudd klebrige, mørkt purpurbrune med opphøyde oransje barkporer; vinterknopper purpur på korte stilker og med 2 knopp-skjell; rakler med tydelige stilker.

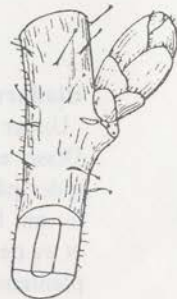
Felles for oreartene er at siste års frukt (orekonglene) blir hengende utover vinteren. Samtidig er både hun- og han-raklene lett synlige.

Svartor

Hassel, *Corylus avellana*.

Stor busk; bark gråbrun; årsskudd lysebrune med stive hår; vinterknopper grønnbrune med 4-6 knopp-skjell som har ørsmå hår i kantene (lupe!); marg svakt 3-kantet; hanraklene faste, først grønne, så brungule.

Hassel

Allerede i mars-april kommer små hunblomster med bare de røde griflene synlige.

Alm, *Ulmus glabra*.

Stort tre; bark glatt, sølvgrå, med alderen får den et dypt nettverk av mørke, gråbrune ribber; årsskudd kraftige, mørkt rødbrune med stive hår (lupe!); vinterknopper kastanjebrune, enten runde som ertor (blomsterknoppene) eller litt spisse ovale (blad-knoppene); bladarr halvsirkel, litt skjjevt plassert under knoppen.

Alm

Rogn, *Sorbus aucuparia*. Tre eller stor busk med glisne, opprette grener; bark sølvgrå, glatt, ofte striper med lysere barkporer; årsskudd matt purpurgrå, ofte "rynkete" like under knoppene på sideskudd; vinterknopper grå, ovale, ulne, litt krumme i spissen, endeknoppene vanligvis større enn sideknoppene; bladarr smale buer, litt opphøyde, med 3-5 arr etter karstrengene.

Rogn

Lønn (Spisslønn), *Acer platanoides*. Mellomstort tre; bark lysegrå, glatt, senere med lave ribber; årsskudd brune, glatte; vinterknoppene motsatte, rødbrune med litt grønt, de ytterste sideknoppene ofte tett inn til endeknoppen; bladarr omtrent V-formete, møtes nesten rundt skuddet, 3 arr etter karstrengene.

Hestekastanje, *Aesculus hippocastanum*. Stort tre med grener som buer oppover i spissene, kraftigere utseende enn ask; bark rustbrun,

Hestekastanje

oppsprukket, flaker lett av; årsskudd grove, rødbrune med lysere barkporer; vinterknopper motsatte, mørk rødbrune, blanke, klebrige, meget store (særlig endeknoppen), med mange knoppkjell; bladarr store, skjoldformete med 3 grupper av 2-3 arr etter karstrengene.

Lind, *Tilia cordata*. Stort tre; bark som ung glatt, grå med få lyse sprekk. ; som eldre mørkere grå, svært oppsprukket; årsskudd rødlig brune med lysere, opphøyde barkporer; vinterknopper glinsende røde, eggformete med 2

Lind

knoppkjell. De karakteristiske små runde fruktene henger ofte igjen.

Ask, *Fraxinus excelsior*. Stort tre med grenspisser som buer brått

Ask

oppover; bark lysegrå, glatt, senere ribbet; årsskudd grove, lysegrå med hvite barkporer; vinterknopper motsatte, trekantete, mørk brunsvarte, fløyelsaktige; bladarr store, skjoldformede med mange arr etter karstrengene i en bue. Klasser med de vingede nøttesamlinger henger ofte igjen.

Rødhyll, *Sambucus racemosa*. Stor busk; bark gulbrun, myk med dype sprekker; årsskudd kraftige med korkaktig bark, synlige barkporer; vinterknopper motsatte, ikke store, med 3-5 små knoppkjell, endeknopp mangler ofte; bladarr store, brede buer; marg stor, lysbrun.

Krossved, *Viburnum opulus*. Stor busk; årsskudd rødbrune, noe kantete; vinterknopper motsatte, eggformete, rødlig, med 2 knoppkjell; bladarr smale, noe buet V-form, med 3 arr etter karstrengene.

Rødhyll

Krossved

Så er det bare å ta godt på seg med vintertøy og komme seg ut i skogen, hagen, parken eller vegkanten, for den slags skyld! En lupe kan være god å ha for å undersøke knoppkjell, bladarr eller barkporer, selv om bruken av den pleier å tiltrekke nysgjerrige tilskuere. Slik merkelig oppførsel må få en forklaring! Men hva gjør man ikke i den mørkeste vinterstid for å stille sin trang til å avsløre naturens hemmeligheter?

Det er ikke bare de større vekstene som er interessante å se på om vinteren. Før snøen kommer, og til og med etter, kan vi, om vi senker blikket igjen, finne mange såkalte vinterstandere, standhaftige planter som enda er i ferd med å spre frøene sine. Disse tilbyr også mang en utfordring til oss naturelskere. Men det "eventyret" får vente til en annen gang. Lykke til med trærne og buskene foreløpig!

Litteratur

Til slutt noen ord om hjelpemidler til gjenkjennelse av trær og busker om vinteren. Informasjonen i denne artikkelen er hentet for det meste fra bøkene som er nevnt under. Først, tre som alle er tilgjengelige i lokale biblioteker:

1. Batta, J. & Sandved, M. 1981-86. *Trær og busker om vinteren. b.1: Bestemmelsesnøkler for løvfellende. b.2: Bestemmelsesnøkler for løvgrønne*.

Heftene er skrevet for dendrologifaget ved Landbrukshøgskolen og er således kanskje vel dyptgående for vårt bruk, men innledningen på fem sider er enkel og grei. Har man først mistanke om en bestemt art eller slekt, er det lett å slå opp på den, og

da finner man alle kjennetegn klart beskrevet, dog uten tegninger.

2. Mitchell, A. 1977. *Trær i skog og hage*. Oslo. Oversatt av Inger Gjærevoll.

Boken omfatter trær som vokser både i Nord-Europa og i Storbritannia. For hver art finner man nyttige opplysninger under "Bladverk" om utseende og farge på skuddet og om størrelse, form og farge på vinterknoppene.

3. Trelease, W. 1931 (gjentrykk 1967). *Winter botany. An identification guide to native trees and shrubs. (3.utg.)* New York.

Ulempen ved denne er at den omfatter så godt som alle trær man kan treffe på i det østlige U.S.A. Under eik, for eksempel, er det henvist til hele 36 forskjellige arter, deriblant sommer-, men ikke vintereik, som mangler der. Men det går an å finne de fleste av vår kjente arter. At boken er såpass gammel betyr at det latinske navnet i noen få tilfeller er foreldet, og i mangel på kjennskap til det engelske kan dette også være en ulempe. Lids flora er heldigvis flink til å oppgi eldre latinske navn i parentes etter det nåværende, samt å ta dem med i slektsregisteret, så problemet er ikke uoverstigelig. Fordelen ved boken er de nydelige, detaljerte tegningene for hver slekt. Her kan man se alt fra barkporer (lenticeller) eller orsmå hår på skuddet til karstrengene i bladarret.

De neste to bøkene er, så vidt vites, ikke registrert i lokale biblioteker, men kan muligens skaffes ved fjerntlan.

4. Edlin, H.L. 1978. *The tree key. A guide to identification in garden, field and forest*. New York.

Boken er opprinnelig utgitt i England og omfatter således også arter på denne siden av Atlanteren. Der er fargeillustrasjoner for hver art, som oftest også med en tegning i svart-hvitt av skuddet og en av hele treet slik det tar seg ut om vinteren. I innledningen er det tatt med et meget nyttig kapittel om bestemmelse ut fra skudd- og barkkarakteristikk.

5. Watts, M.T. & Watts, T. 1970. *Winter tree finder*. Berkeley, Calif.

Et nyttigere hjelpemiddel til botanisering om vinteren for nybegynnere enn dette kortfattede heftet i lommeformat (bokstavelig!) vil være vanskelig å finne. Det er myntet på brukere i U.S.A., men vi finner en god del av trærne som er av interesse for oss. Buskene er dessverre ikke behandlet her. Det er lagt opp som en nøkkel med symboler som henvisninger istedenfor numre. Jeg må innrømme at det var denne lille saken som vekket interessen hos meg for emnet. Det kunne være en tanke for en ledig botaniker å prøve seg på en tilrettelegging til norske forhold, kanskje utvidet til å omfatte busker også?

Tegningene

Foruten de fire sistnevnte, har vi benyttet følgende tre bøker for illustrasjonene til denne artikkelen:

Graves, Arthur H. 1992 (1956). *Illustrated guide to trees and shrubs*. New York.

Stokes, Donald. 1976. *A guide to nature in winter*. Boston.

Nicholson, B.E. 1970. *The Oxford book of wild flowers. Pocket edition*. Oxford.

Tegningen av våradonis er fra Svidberg: *Naturdagbok*. Kalmar. 1987.

VÅRADONIS, *Adonis vernalis*. Av Thor Wiersdalen

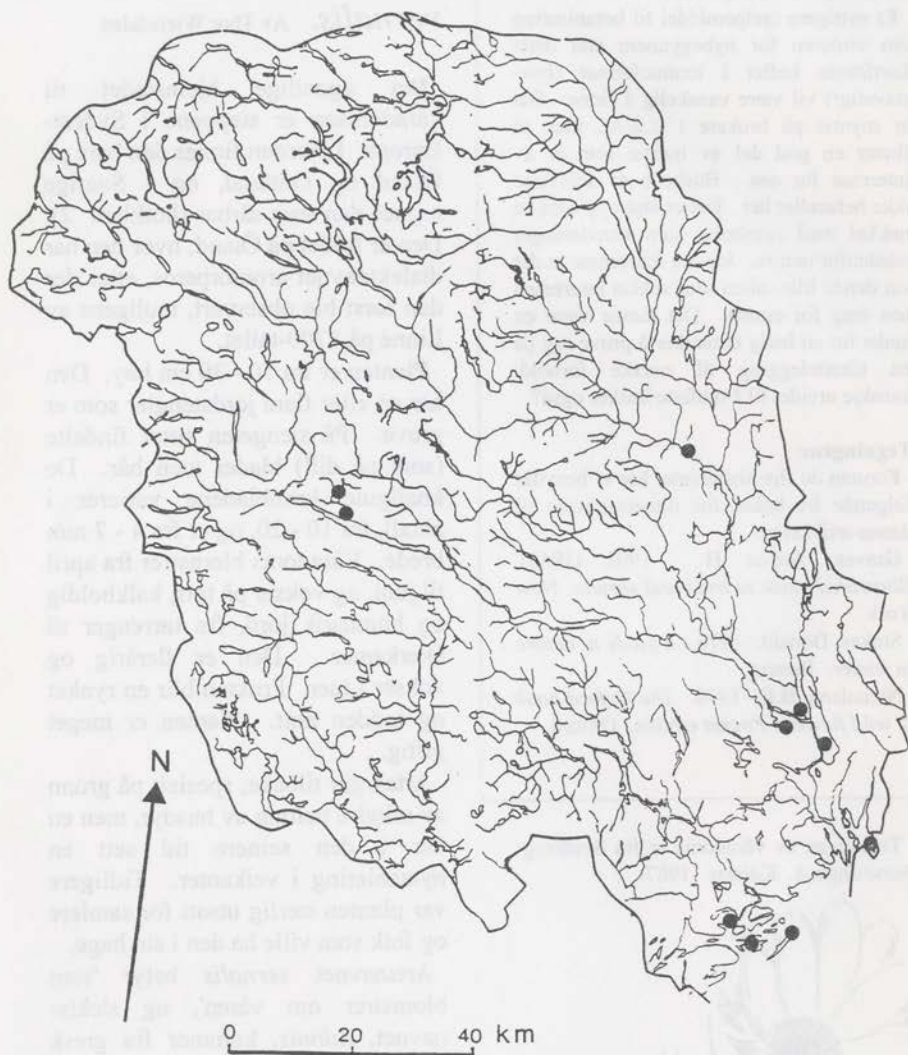
Det egentlige hjemstedet til våradonisen er steppene i Sydøst-Europa. I Norden finnes den bare på Öland og Gotland, og i Sverige regnes den som sårbar (hotklass 2). Den er fredet på Öland, hvor den har dialektnavnet arontorpsros, etter der den først ble observert, muligens av Linné på 1700-tallet.

Planten er fra 10 - 30 cm høy. Den har en eller flere jordstengler som er grove. På stengelen sitter findelte (som på dill) blader uten hår. De knallgule kronbladene varierer i antall, fra 10 - 20, og er fra 4 - 7 mm brede. Våradonis blomstrer fra april til juni, og vokser på tørr, kalkholdig og humusrik jord, fra tørrenger til åkerkanter. Den er flerårig og vokser i tuer. Frukten blir en rynket og lodden nøtt. Planten er meget giftig.

Arten går tilbake, spesielt på grunn av mindre beiting av husdyr, men en har i den seinere tid sett en nyetablering i veikanter. Tidligere var planten særlig utsatt for samlere og folk som ville ha den i sin hage.

Artsnavnet *vernal* betyr 'som blomstrer om våren', og slektsnavnet, *Adonis*, kommer fra gresk mytologi hvor det sies at planten vokste opp fra blodet av den vakre Adonis som ble drept av et villsvin.

Selv fant jeg den første gang i 1980 ved Torslunda på Öland, på beitemark og inne i en furulund. Her i store mengder.

Figur 1. Kjente forekomster av dvergminneblom *Myosotis stricta* i Telenark. (fram til sept. 1997)

DVERGMINNEBLOM, *Myosotis stricta*, I TELE-

MARK

Av Jan Erik Eriksen*

Den norske utbredelsen av dvergminneblom, *Myosotis stricta*,** er i senere tid kartlagt av Fægri & Danielsen (1996), og ved et raskt overblikk ser det ut som om dette er en ganske sjelden art i Telemark. Ved en gjennomgang av herbariet i Oslo (herb.O.) og en del ekskursionsreferat i Blyttia de senere åra, er det kanskje noe forbausende hvor beskjeden denne minneblommen er i fylket. "*Vistnok sj.*" skriver Dyring (1911) om dvergminneblom. Arten har en nokså klar sørlig utbredelse i fylket (figur 1).

Kragerø

- (1) Kragerø. 1898. Leg.: K. Kr. Olsen (herb. O)
- (2) Ved Kragerø. 1898. Leg.: Joh. Tidemand Ruud (herb. O).
- (3) Jomfruland, Øytangen. 21/6-1958. Leg.: Rolf Y. Berg (herb. O).
- (4) Skåtøy. 28/6-1925. Leg.: Trygve Braarud (herb. O).

Porsgrunn

- (5) Eidanger: Håøya. NL_{ED50} 47 42. 5/5-1990. Leg.: Finn Wischmann (herb. O).
- (6) Porsgrund (Dyring, 1911). Ikke tatt med på figur 1.

*Botanisk museum, Trondheimsvn. 23b, 0562 Oslo

**Tegningen av dvergminneblom er fra Lids 5.utg.

Skien

- (7) Gjerpen: Borgestad jernb.st. 25/6-1958. Leg.: Olaf Svendsen (herb. O)
- (8) Gjerpen: Aarhus pr. Skien. 16/5-1901. Leg.: Ove Dahl (herb. O).
- (9) Fjærestrand (Dyring, 1911).

Notodden

- (10) Heddal: rett nedafor bygdemuseet, ved gangsti. Tørre knaussamfunn. NM_{WGS84} 103 044, ca 60 m o.h. 7/5 og 28/6-1996. Leg.: Jan Erik Eriksen (herb. O).

Tokke

- (11) Lårdal: ved veien N for Laugevn., veikant. ML_{ED50} 52 93. 560 m o.h. 19/6-1984. Leg.: Inger Nordal og Finn Wischmann (herb. O)
- (12) Lårdal: Kirkebygden. 1/8-1948. 75 m o.h. Leg.: Halfdan Rui (herb. O).

Voksesteder

Dvergminneblom hører først og fremst hjemme på tørrbakker, knauser, skrinn beitemark, veikanter o.l. Ved bygdemuseet på Notodden (sjå ovafor) vokser den på tørre knauser sammen med arter som **vårskrinneblom**, *Arabis thaliana*, **sølvzure**, *Potentilla argentea* ssp. *argentea*, **smørbukk**, *Sedum telephium* ssp. *maximum*, og **engtjæreblom**, *Lychnis viscaria*.

I nabofylket Buskerud synes dvergminneblom å være nokså vanlig på kalktørrenger/-knauser på Hole/Ringerike og i Eiker-kommunene (Eriksen 1995 og herb. O). Det er kanskje derfor noe underlig at arten ikke er kjent fra flere steder på kalkområdene i Skien/Porsgrunn/Bamble.

Litteratur

Dyring, J. 1911. "Flora grenmarensis. Et bidrag til kundskaben om vegetationen ved Langesundfjorden" *Nyt Magazin Naturvid.*, 49: 99-276.

Eriksen, J.E. 1995. *Botaniske registreringer på kulturmark i Buskerud. Oppsummering av prosjektet Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap.* Botanisk museum, Oslo. Upubl. rapp., 52s.

Fægri, K. & Danielsen, A. 1996. *Maps of distribution of Norwegian vascular plants. Vol III. The southeastern element.* Universitetet i Bergen

En liten forklaring på kart-koordinater

Her brukes betegnelser som kan være ukjente for flere av våre lesere. I hvert fall var det ingen av oss i redaksjonen som visste hvordan, for eksempel, «NL_{ED50} 47 42» eller «NM_{WGS84} 103 044» skulle tolkes, selv om vi ante at det hadde med plassering på kartet å gjøre. Vi måtte til "ekspertisen" for å få en forklaring:

Først, de senkede bokstavene og tallene betegner hvilken utgave av de topografiske kartene utgitt av Statens kartverk man har benyttet: «ED50» er den gamle utgaven, med kilometerrutene i **sort**, og «WGS84» den nye med rutene i **blått**. Den nye representerer en tilpassing til EU- og internasjonale standarder, og rutene er forskjøvet et par 100 m. i forhold til den gamle; derfor må man spesifisere utgaven.

Bokstavene **før** de senkede bokstavene betegner hundre-kilometerruten (Telemark dekkes av ML, NL, MM og NM); tallene **etter** lokaliserer det sydvestlige hjørnet av kilometerruten vi skal frem til.

I eksemplet fra Håøya (nr.5 på forrige side), «NL_{ED50} 47 42», tar vi frem kartet som omfatter Porsgrunn. Nederst på arket, til høyre for tegnforklaringene, står en rute merket NL. Da er vi i riktig hundre-kilometerrute. For å finne kilometerruten, følger vi tallene på kartet fra vest mot øst til vi kommer til 47, som blir vestgrensen til ruten, så tallene fra sør mot nord til vi finner 42, som blir sydgrensen, og vi lander midt på Håøya!

Den nye utgaven har tre-sifret tall istedenfor to. Om det hadde stått 473 og 424 i eksemplet over, da hadde vi måttet finne et punkt 300 meter øst for vestgrensen av ruten og 400 meter nord for sydgrensen. Det er bare en mer nøyaktig måte å angi lokaliteten på.

- Og så en oppfordring til TBF'ere

Kan det være at vi har vært for lite flinke til å bruke øynene? Det må innrømmes at dvergminneblom eller (dvergforglemmegei) er en heller uanselig sak - ikke det første man legger merke til når man er ute for å se på markblomster. Men det skulle gå an å rette på disse manglende prikkene på Telemarkskartet! Se godt etter til våren når du befinner deg på tørre, karrige områder. Den er uten tvil en forglemmegei, med sine femtallige blomsterblader og blå farge, og det passer godt med fornavnet "dverg". Blomstene er omkring én millimeter brede! Vi siterer litt fra beskrivelsen i Lids 6. utgave:

"...*Stengelen grann og opprett, greina frå grunnen. Blad butte Dei nedre blomstane har støtteblad. Krona skålforma, ca 1 mm brei, med kort røyr. Torrakkar.*"

Skulle du komme over noe som du mener kan være dvergforglemmegei, så merk deg stedet og si fra til en av oss i redaksjonen, og vi skal gi beskjeden videre.

FLORAKRIMINALITET.

Av Thor A. Wiersdalen.

Norge har en meget dårlig holdning til flora. Folk har svært få kunnskaper om planter og den verdi disse har og kan få for menneskene. I andre land, f. eks. England, er det ikke lov å plukke noen planter. I Sverige er alle orkidéer fredet - omkring 50. Norge har fredet kun 10 av disse orkidéene.

Rød skogfrue har svært få voksesteder i Norge, bl. a. i Bamble og Kragerø. Det har kommet meg for øret at en bestand av rød skogfrue er blitt «rasert» i Langesund. Dette vitner sikkert om uvitenhet og mangelfulle kunnskaper. Det bunner i mangel på tradisjoner og kunnskaper fra skolen. Skolen i Norge har ikke fokusert på miljø og fredning, og dette også gjelder delvis Miljøvern-departementet.

Undertegnede har 26 års erfaring i skolen, og har erfart at noen lærere bryr seg svært lite om naturfag, og spesielt botanikk. Dette er skremmende, da en i skoleverket faktisk skaper bedre holdninger til slikt enn i de fleste hjem. Heldigvis har den nye reformen i skolen skilt ut naturfag igjen, og ingen lærere kan unndra seg undervisningen. Nå står

det i læreplanene at elevene skal lære om de ulike emnene, i motsetning til at det før sto at en bør undervise i emnene. Intet kan velges bort.

Å plukke blomster er selvfølgelig koselig, med de står lengre ute i naturen enn inne i stua, og de hører til i naturen. Egentlig burde det også i Norge vært plukkeforbud på svært mange planter som er sårbare. Gå heller til et hagesenter og kjøp planter der. For øvrig er det noen hagesentra som har kjøpt fredede og truede plantearter av personer som har tatt disse opp med rot. Dette er florakriminalitet på linje med faunakriminalitet.

Menigmann i Sverige har et helt annet forhold til botanikk enn hos oss. Dette har med tradisjon og holdninger å gjøre. Infrastrukturen og boligutbygging har ødelagt mye av vår flora, men folk sier det finnes så mye av de enkelte arter - men hvor lenge? Eksempelvis kan nevnes at orkidéen marisko, som finnes bl. a. på Eidangerhalvøya, bruker 16 år fra frøplante til den er forplantningsdyktig. I Sverige viser bøndene velvillig fram mariskoforekomster uten at noen planter blir plukket. På

Rød
skogfrue

Marisko

Eidangerhalvøya dekker en bonde til mariskoene av frykt for at de vil bli plukket eller gravd opp. Plantes de i hagen, lever de kanskje et par år.

Vi vet ennå for lite om plantenes betydning for oss mennesker. I sin tid ble det oppdaget en sopp på Hardangervidda som gjorde det mulig å foreta hjerteoperasjoner på en mer gagnlig måte enn tidligere. I en hovedstadsavis for en tid siden, kunne en lese at forskere hadde framskaffet fra barlindnåler en helt ny og effektiv cellegift mot kreft.

Barlind

Når det gjelder både planters og insekters virkning på menneskers helse og sykdommer, har vi en del å lære. Det er mye som ligger uut-forsket. Derfor bør en la plantene

være. Tenk på hvilken nytte natur-medisinere har hatt og har av plan-tene, og likeens gamle «kjerring-råd».

Vis respekt for naturen. Det er ingen som eier den - vi har den kun til låns. Det kommer andre etter oss, som vil trenge de hemmeligheter som plantene ennå skjuler.

Hadde jeg møtt de som har «rasert» forekomsten av rød skog-frue i Langesund, hadde de fått «så øra hadde flagra», og blitt politianmeldt.

Til slutt noen ord fra filosofi-professor Arne Næss som sa i et intervju på TV for en tid tilbake at menneskene ikke ville forstå hvilke skader de har gjort med miljø og natur før omkring år 2100. Håper de vil forstå det i tide - innen den tid vil det være for seint. En bønn til Miljøverndepartementet: Fred alle sårbare planter, i alle fall alle våre fantastiske orkidéer.

Illustrasjonene har vi tatt fra Nordhagens Norsk flora. Illustrasjonsbind.

Si det med
Blomster

Til ALLE anledninger

Bryns
Blomster

Stridsklev Ring 32
3929 Porsgrunn
Tlf. 35 51 11 00
Fax 35 51 55 20

INTERFLORA: 57 000 FAGFORRETNINGER I 136 LAND

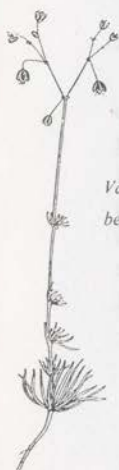
FLERE NYFUNN: NYE PLANTEFUNN I TELEMAR 1996.

Av Roger Halvorsen.

Det var flere nyfunn i Telemark i fjor enn vi fikk plass til i siste nummer av *Listera*. Nå kommer de åtte som var igjen. -Red.

VÅRBENDEL *Spergula morisonii* Boreau

Vårbendel ser ut til å være vanligere enn antatt langs kysten av Telemark. I Kragerøskjærgården ligger forekomstene relativt tett, og det var derfor ingen overraskelse at arten ble funnet på TBF's skjærgårdstur til Arøya i Kragerø på øyas nordøst-side.

Vår-
bendel

Strandkål

STRANDKÅL *Crambe maritima* L.

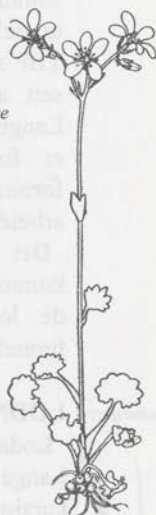
Sist sommer ble strandkål funnet på ei strand helt sør på Arøya i Kragerøskjærgården på TBF's forsommertur.

Det er mange år siden strandkål kunne regnes inn blant de sjeldne artene på våre deler av kysten. På Dyrings tid (Fl. gr. 1911) var den funnet i 1908 på ei steinet strand på

Gjeterøya, og dessuten hadde T. Ruud angitt den fra utsida av Jomfruland. I dag har arten en hel del forekomster langs Telemarkskysten, langt flere enn det som går fram av flora-atlasen. Sannsynligvis blir den oversett som «vanlig art» av våre medlemmer, og den trues vel i dag bare av turister som måtte få lyst på et «smakelig måltid».

NYRESILDRE *Saxifraga granulata* L.

Nyresildre er funnet utelukkende i kyststrøk i Telemark, men andre steder i Norge går den et stykke inn i landet. Arten ble funnet sist sommer på Arøya ved Kragerø i store mengder på tørre knauser.

Nyresildre

Skog-
faks

Tak-
faks

SKOGFAKS *Bromus benekenii*
(Lge.) Trimen

Skogfaks ble funnet flere steder på Langesundsodden på TBF's ekskursjon dit. Arten er funnet før i dette området, men den er ikke registrert her siden 1920, og dermed er en åpen ring i flora-atlaslet fylt igjen.

TAKFAKS *Bromus tectorum* L.

Takfaks har dukket opp på mange nye voksesteder de siste åra, og sist sommer ble den også funnet like ved utleiehyttene på Lårdal camping på TBF's ekskursjon dit. Den ble også sett av TBF i store mengder på Langesundsodden der den tidligere er funnet av Often og Berg i forbindelse med et inventeringsarbeid.

Det kan se ut til at arten har kommet inn med grasfrø på flere av de lokalitetene der den er blitt funnet.

Lodnestarr **LODNESTARR** *Carex hirta* L.

Lodnestarr ble funnet på Langesundsodden på TBF's ekskursjon dit i 1996. At arten er registrert på bare 13 lokaliteter i flora-atlaslet, sier nok en hel del om at den er oversett i alle fall i Grenlands- og Kragerø-området.

RØD SKOGFRUE *Cephalanthera rubra* (L.) Rich.

Hele 16 eksemplarer av rød skogfrue i begynnende blomstring ble funnet av TBF's medlemmer på turen til Langesundsodden i 1996. På de andre kjente lokalitetene i Telemark blomstret arten svært

fåtallig, og rød skogfrue er kjent for å være nokså lunefull m.h.t. blomstring. Hvis en regner opp det som i dag er kjent av blomstrende eksemplarer på det meste, utgjør dette nye funnet rundt halvparten.

Rød skogfrue er en av våre aller staseligste orkidéer og samtidig også en av de aller mest truede i Norge. Den er selvsagt totalfredet, og det er en selvfølge at en slik plante får stå i fred.

HVIT SKOGFRUE *Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsch.

Hvit skogfrue er kjent fra to områder i Telemark: Hjartdal og Tokke. I Tokke er arten funnet i bratte heng like vest for Lårdal. På TBF's Lårdalstur ble den funnet på en ny lokalitet noe lenger øst, ikke langt fra Prestegården. Her ble det sett et eksemplar med hele 16 utstrunne blomster.

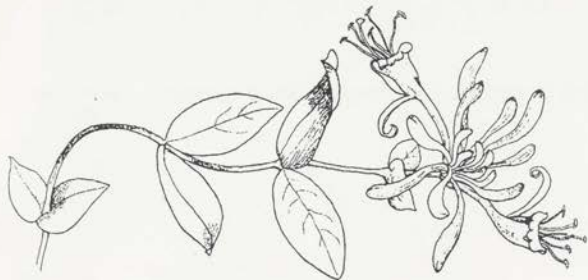
Illustrasjonene har vi tatt fra Lids flora, 5.utg., unntatt strandkål, som er å finne i Nordhagens *Norsk flora*.

Rød skogfrue

Hvit skogfrue

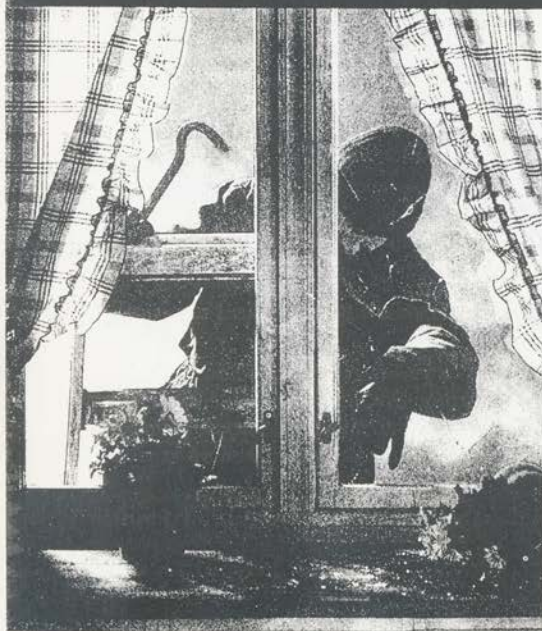
Jnger-Lise Skøe

Parfumeri

Tlf. 35 55 14 29 - 3915 Porsgrunn

Liljekonvall og vivendell! - Vi konkurrerer ikke med naturens dufter
- men forsøk oss likevel!

De kommer når du minst aner det...

...midt på natten, mens du er ute og handler eller mens du er på ferie.

Høysesong har de i påsken og i sommerferien.

Har DU råd til å la dem herje fritt?

Med Falken innbruddsalarm reduserer du risikoen for innbrudd med mer enn 90%!

La oss foreta en gratis og uforpliktende sikkerhetsbefaring av din bolig. Vi vurderer behovet for alarm, sikkerhetslåser og sikring av vinduer.

**RING OSS PÅ TELEFON
35 55 80 00**

INNHOOLD

	side
Fra Redaksjonen	1
Brigde, dikt av Olav Aukrust	3
Ut på tur, av Narve Pedersen	4
Alphems arboretum i Floby, av Thor Wiersdalen	5
Løvetann til glede og forargelse, av May Berthelsen	7
Noen gamle plantenavn hos Hans Jacob Wille (1786) av Roger Halvorsen	9
Myrflangre, <i>Epipactis palustris</i> , av Thor Wiersdalen	14
Fjærgras, <i>Stipa pennata</i> , av Thor Wiersdalen	16
Vinter - den døde årstiden? av Priscilla Hansen	17
Våradonis, <i>Adonis vernalis</i> , av Thor Wiersdalen	25
Dvergminneblom, <i>Myosotis stricta</i> , i Telemark, av Jan Erik Eriksen	26
Florakriminalitet, av Thor Wiersdalen	29
Nye plantefunn i Telemark 1996 (del 2), av Roger Halvorsen	31

